

Grønlandingur á grindafundi:

Matur er mentan

Tað er umráðandi fyri upprunafólkið, sum búleikast í arktisku økjunum, at halda fram við teirra veiðu- og livihátti, um teimum skal verða liv lagað. Tað er teirra mentan at liva av tí, náttúran gevur, sigur grønlandingur, sum hevur verið í Føroyum og røtt á aðalfundi hjá Grindamannafelagnum

EDVARD JOENSEN

»Tað er beinleiðis tápuligt at tosa um globalan etikk. Etikur hevur stóð í mentan, og tað, sum er etiskt rætt í Afrika, hevur ikki fyri neyðini at vera tað í Arktis. Vit mugu liva av tí tilfeingi vit hava, har vit eru stødd.«

Orðini eigur Ingmar Egede. Útbúgvinn psykologur og fyrrverandi stjóri á Lærarskúlanum í Nuuk. Umframt hevur hann í eitt áramál verið næstformaður í Inuitfelagsskapinum ICC, hvørs limir eru inuitar úr Grønlandi, Kanada, Alaska og Chukotka, sum er tað økið í Fjareystri, har russisku Inuitarnir búgva.

Men russisku Inuitarnir hava tað ikki gott, sigur Ingmar Egede. Sum er, eru teir bara 1.500 í tali, og tá fleiri doyggja, enn børn verða fødd, er bara ein leið. Teir doyggja út.

Kúbyttir hvalir

Altjóða samfelagið í dag er ógvuliga djóravarinligt. Tosað verður um, at áseta serlig djórarættindi.

»Hetta er ørvitstos frá teimum stóru djóraverndarfelagsskapunum, sum ikki vita, hvat teir tosa um,« sigur Ingmar Egede.

Men teir fáa politikkarnar í part við sær, og harvið stórt vald.

Teimum er eydnast at fáa fólk at halda, at hvalir eru so intelligentir, at teir mest eru at sammata við fólk. Men veruleikin er ein heilt annar.

Kanningar hava víst, at hvalaheilin er at meta við ein neytahæila. Tað er bert støddin á hvalinum, sum ger hvalin til tann "kultfigur", hann er í dag.

Tvískild viðurskipti

Inuitarnir hava í dag heldur tvískild viðurskipti við altjóða hvalaveiðufelagsskapin IWC.

IWC er gingin frá stevnu síni, sigur Ingmar Egede. Áttanin við felagsskapinum var, at hann skuldi umsita handilsligu hvalaveiðuna á heimshøvunum.

Sum er, er hann vorðin ein beinleiðis friðingarfelagsskapur, har fólk, sum ikki hava skil fyri tí, tey hava givið seg í kast við, sita og ráða.

Ingmar Egede sigur, at upprunafólkið í Arktis er í villareiði um, hvat tey skulu halda um IWC.

Inuitarnir eru teir einastu í heiminum, sum hava

Gevast vit at veiða og eta hval og kóp, kunnu vit tað sama leggja okkum at doyggja saman við okkara mentan, heldur Ingmar Egede mynd: Jóhan Helmsdal

skrivligt loyvi at veiða hval. Tað er avgjørt í IWC.

»Tað vil siga,« sigur Ingmar Egede, og hevur hug at smilast, »at tveir oyggjarbólkir í Caribiska Havinum hava eisini hetta loyvi. Teir kunnu í felag veiða ein hval um árið.«

Önnur eru töluni hjá Inuitunum, hóast tey ikki eru stór.

Grønlandingar kunnu veiða 150 Sildrekar og 19 Finnvalir árliga. Í Kanada er kvotan 50 Slættubøkur, meðan teir eystanfyri hava loyvi at veiða eitt væl hægri tal av Gráhvali.

Men so er IWC farið at blanda smáhvalin uppí. Og tað hevur felagsskapurin einki við at gera.

Einasta grundin til, at framvegis ber til at veiða smáhval, er, at Danmark enn hevur klárað at staðið í móti trýstinum, Grønlands

og Føroya vegna.

Tað er ógvuliga umráðandi fyri upprunafólkið norðanfyri, at tær røddir, sum eru farnar at tosa um at heilfríða Norðurhálvuna fyri hvalaveiðu, eins og gjørt er sunnanfyri, verða teptar beinanvegin.

»Tann dag, tá grønlandingar ikki sleppa at veiða Hvíthval og Náhval, er mentan okkara burtur. Og so doyggja vit út sum fólk,« er Ingmar Egede bangin fyri.

Modernaðar tíðir

Men hann leggur dent á, at tað liggur eisini ein rættliga stór ábyrgd á Inuitunum sjálvum til tess at røkja stovrnarnar skilagott.

Náhvalurin hevur tað gott, meðan hvíthvalurin ikki tolir so nógv roynd í løtuni.

Tað hevur altíð verið

Tað er prógvað, at sjófiti er sunnur.

Obduktionir av grønlandingum, sum doyggja í 70 ára aldri, vísa, at teir hava frískari æðralag enn europearar í tjugu ára aldri. Og tað kemst bara av, heldur Ingmar Egede, at teir eta tað, teirra náttúrliga umhvørvi bjóðar.

»Skuldu vit livað av høsnaðum og grísi, fingi vit beinanvegin somu trupuleikar, sum tey á Meginlandinum.«

Ingmar Egede vísir á, at tá europeararnir komu upp í Íshavið at veiða, doyðu teir frá hond av millum øðrum skyrbjóg. Ein sjúka, sum var ókend millum upprunafólkið.

Tað er beinleiðis lívshóttandi fyri fólk, sum livað av arktisku økjunum at fara at leggja kostvanarnar um, sigur Ingmar Egede. Vit hava ættarlið eftir ættarlið liva av tí, náttúran rúndan um okkum hevur givið okkum.

»Allright, sigur Ingmar Egede, »vit vóru nakað stuttir og hjólbeintir. Men vit yvirlevdu.«

Ansið eftir dálkingini

Tað verður tosað nógv um dálking av umhvørvinum. Serliga er tað havið, hugsað verður um her á okkara leið.

um. Vit føroyingar eru eins sárir um okkara havumhvørvi, sum tey eru, sum búgva í Arktis, hóast teirra náttúra verður søgd at vera serliga viðbrekin, tá um dálking ræður.

Men Ingmar Egede sigur, at vit vita alt ov lítið til at koma við eina greiðari niðurstøðu um, hvussu stendur til við havdálking norðanfyri.

Allur sjógvurin í heimshøvunum yvirhøvur ger eitt rend norður við Eysturgrønlandi, har havsins pumpa liggur. Har fæðist alt tað liv, sum hesi veldugu djórini liva av. Og vit skulu liva av djórnum, sigur Ingmar Egede.

»Vit noyðast at veiða og eta tey, hóast røddir eru, sum vilja halda, at tað er ov vandamikið, orsakað av dálking. Gevast vit at eta tað, vit hava, doyggja vit bara í hungri. Og so er einki vunnið.«

KONFIRMATION

Goym minnini um tann
 stóra dagin...
 Ring og bið um tíð
 til fotografering

KONFIRMATIONSGÁVUNA
 fært tú eisini hjá okkum.
 Vælkomin inn á gólvið

SMS FOTO

Tlf. 19820 sjálvandi!